

INFLUENCIA DE LA INSTRUCCIÓ

EN LO BENESTAR DE LA CLASSE PROLETARIA

L'ORGANISME social se compon de membres actius, de membres viciats y de membres ineptes. Respectar los drets dels primers, sense exclusions ni preferencias, procurar que disminuhesca lo número dels segons, ja que es impossible extingirlos, y admetreter los tercers com una càrrega de justicia imposta per la fraternitat; heus aquí quina deu ser la sintesis de nostras aspiracions, la pauta de nostres actes, si volém que la societat sia estable, si volém que sia ordenada, si volém que sia progresiva.

Son membres actius de la societat no solament los que ab llur intel·ligència ó ab llur travall corporal atenen á las necessitats de la vida, sense danyar la propietat agena ni ser gravosos á ningú, sino que també los que disfrutan de riquesas degudas als esforços propis ó als de llurs predecessors, que los hi permeten coadjuvar per medis diversos á la prosperitat comú; sempre, emperò, que no traspassin las fitas de la legalitat. Son membres viciats, no solsament los criminals y 'ls vagamundos, sinó que també los que no posant fré á llurs passions, donan funesta inversió al fruyt de llurs suhors, entregantse obcecadament al vici, en detriment de la salut, del porvenir y del decoro propi y de llurs familias. Son, per fi, membres ineptes, los

alienats, los que no han arribat al complet desenrotllament de las forsas físicas, los privats de guanyar la subsistencia, ja sia pel pes dels anys, ja á conseqüència de malalties ó de altres accidents desgraciats.

Puig entre los membres actius de la societat existeixen dues classes, que podríam calificar de activitat relativa y de activitat efectiva, no estarà de mes que procurém investigar si son lògicas las prevencions ab que se miran, en quin punt llurs aspiracions coincideixen, y si partint d' ell, seria possible armonisar los interessos de l' una y de l' altra.

Salvo honrosas, y per sort no raras excepcions, com l' obrer no te participació en las utilitats, ni sufreix, de un modo directe, las conseqüències de las perdues del establiment fabril, taller, etc., en que travalla, aquestas no l' preocupan, y sol considerar excessivas las primeras; així com lo fabricant, empressari, mestre, etc., mes sovint considera y tracta als obrers com á individuos sotmesos al travall á forsa de la apremiant necessitat, y sempre disposats á sisar los esforços que se creu ab dret á exigirloshi, que com á col-laboradors intel-ligents, sense quin concurs lo seu capital hauria de permaneixer inactiu. Heus aquí l' origen de las prevencions aludidas; lo fabricant procura que l' capital li produchesca lo major interès possible; l' obrer se creu esplotat, també voldria major guany.

Ja que, com queda dit, coincideixen en una aspiració llegítima y respectable, sempre que se puga satisfer ab equitat, pot deduirse, que si fos major la cultura del poble, que si las exigències de uns y altres no fossen, com succeix ab freqüència, degudas á instigacions malévolas ó á excesiu afany de medrar, respectantse mutuament, refusant tota imposició y resolgent las diferencies que se promoguessen ab recte é imparcial criteri, seria fàcil arribar á una armonia á tots profitosa.

A conseguir, donchs, un grau de cultura y de moralitat que fent oblidar las diferències de fortuna, lis valga la representació que de justicia lis correspon y lo apreci que se mereix la laboriositat honrada, deuenir dirigir llurs esforços los obrers, si volen arribar á vindicar llurs drets de una manera més sólida y més duradera que la illusoria que los hi prometen los corifeus del socialisme.

No s' esgarrifén al obrir que esmento la representació y los drets de la classe proletaria, los que, no sense rahó, atribuhen á la política tota mena de mals; no 'm sentencien sense escoltarme; permetin-me als menys una digressió, que no considero incongruent, pera

posar las cosas al seu lloch: després dirán si mereix lo nom de política la que tant los esborrona.

Forsós es confessar que si la política tot ho corromp y envenena, es perquè prescindeix ab freqüència de la moral apesar de que tots los partits la invocan, y senyalan la consecució de sos beneficis entre los diversos que prometen com á resultat de la práctica de llur respectiu sistema; lo que fa de la moral lo millor elogi, puig sí, com diu una coneguda màxima, la hipocresía es l' homenatge que 'l vici rendeix á la virtut, lo fet de que fins los no sempre disposats á enaltirla se valgan d' ella pera guanyarse la simpatia del poble, basta pera demostrar que es generalment considerada com la més ferma garantia de la societat. Lo qual es tant evident, que si l' home mereix la consideració de tal, si en alguna cosa se diferencia dels animals, es en l' appetit que te pera conéixerla y practicarla. Despulluelo de aquest be preciós, y baixará al nivell de aquells; feu que rendesca fervent culto als seus preceptes, y se engrandirá á sa propia vista y á la agena.

L' oblit de que deixó fet esment se esplicaría si la política fos simplement l' art de oprimir als pobles, sometentlos al domini dels més fers ó dels més astuts. Es á dír, compendriam l' oblit de la moral en los governs despótichs; puig pera subordinar tots los drets y tots los interessos á las conveniencias de uns pochs, es precis recorrer á tots los medis pera ofuscar las intel·ligencies, corrompre los costums y fer que degeneren los caràcters; puig los pobles virils y virtuosos difícilment se resignan á portar l' afrentós jou del servilisme.

De insensat tractariam al mariner que se obstinás en voler portar la sua barqueta al port sense fer us dels remos ó de la vela y 'l timó; donchs major despropòsit es prescindir de la moral en la política, y pretender que aquesta cumpliesca sos elevats fins; puig que sense lo seu concurs difficultment se donarà en los estats la deguda preeminençia als homes virtuosos, ni als prevaricadors lo merescut càstich; al contrari, los càrrechs públichs serán ab freqüència lo premi reservat als més atrevits ó á los més hábils en l' art de la adulació y de la falsedad, y fins lo premi del desonor y del enviliment.

La moralitat es la més ferma garantia dels estats. Sense ella no hi ha cap progrés durader, cap institució forta ni respectada, cap honra segura, cap propietat garantida. Sobre d' ella es precis fonamentar l' edifici de la política si no volém morir soterrats en las sevas runas. La intransigència, l' oblit de las verdaderas necessitats dels pobles, l' afany de introduhir innovacions incompatibles ab llurs usos tradicio-

nals y de privarlos de las instituciones què los donan carácter especial en obs de una uniformitat absurda quan no está en la naturalesa de las cosas, la no ménos absurda aplicació de códichs estrangers, tota reforma no reclamada per la opinió, tota lley, en fi, que tendesca á establir la superioritat ó 'l domini de alguna de las parts en perjuicio de una ó alguna de las restants, son arbitrarias, son odiosas, y no deurian may contar ab l' apoyo dels homes que donan á la idea de llibertat lo seu verdader sentit. Los que obran de distint modo, escarneixen á la llibertat quan hipòcritament la invocan, y en lloc de donar als pobles la pau y 'l benestar que es l' objecte de la política, sembran llevors de discordia y de perversió, que ab lo temps haurán de produbir amarguissims fruyts. La violencia no pot ser missatgera de la fraternitat, y convertint al poble en agent inconscient de tramo-
yas maquiavélicas y de forsas indignas no se logrará may establir l' ordre en los estats, la confiànsa en los negocis, ni 'l mútuo respecte entre 'ls ciutadans.

Lo respecte dels pobles es qui enalteix y garantisa las institucions: quan arrixa á faltarlos aquest respecte, es senyal evidentíssima de acostarse la hora de llur enfonsament y ruina completa. Si 'ls pobles esmersassent tota llur energia en destruir llur propia obra, serian uns insensats. Afortunadament tenen més recte sentit, y las institucions que 'ls regeixen son tant més fortas quan més en consonancia están ab los seus sentiments y necessitats, quan més se inspiran en los principis eterns de la justicia, quan més reflexan las llissons de la experiència amotlladas á las exigencias irresistibles de la opinió pública. Aferrarse en una oposició sistemática contra tot progrés es desconeixer las lleys constants de la humanitat; sancionar las que se han paullinament arrelat en la intel·ligència y en lo cor dels pobles, sempre ávidas de equitat y de millorament, es de estricta justicia: empenyer la opinió envers caminals desconeguts y tenebrosos en busca de ideals irrealsibles, es portar á la societat á la ruina y al retrocés; que no es adulant las passions del poble com se assegura son benestar. La veritat y la censura podrán amargarnos moltes vegadas; però la primera, posant de manifest nostras faltas, estableix los fonaments de la justicia y de l' armonia, y la segona los defensa contra tota intemperie; mentres que la adulació, Circe artificiosa, ab sos afalechs nos ensuperbeix y 'ns pert.

En resum, ja que es un axioma inconcús que la honradeza es la millor política, destérris d' ella tot lo que estiga en contradicció ab

son elevat y humanitari objecte, fent que la honradesa serveasca de pauta en totas sas múltiples y variadas manifestacions, y encara que ab açó no s' lograria establir principis fixos de govern, ni deixarian de existir aspiracions y sistemas oposats, s' arrabassarian de son sí totas las contumacias y concupicencies que la perverteixen y la desprestigian. Així veuriem en breu las virtuts cívicas substituïnt á la escéptica indiferència y antipatriòtica apatía de la major part dels ciutadans, al humiliant servilisme de uns, á la versàtil conducta dels altres, y á la despreciable flexibilitat dels que fan abstracció de tota legalitat y de tot recte principi pera arreplegar encara que no sian més que las engrunas de la taula del pressupost. La política així entesa y practicada seria á mon humil parer l' arma més poderosa pera contrarestar los ideals disolvents propagats per los adversaris del ordre social.

No seré jo qui acuse al obrer català de enemich de la propietat; pero cal combátrer enèrgicament certas teorias en una època en que així com en los poderosos y en las classes acomodadas domina la dissipació, la supervia y l' amor desenfrenat al luxo y á la riquesa, la rencorosa enveja se manifesta en aquella part, per fortuna exigua, de travalladors, que no volen coneixer que las riquesas poden ser efecte del travall perseverant y de la economia, fruyts del saber ó del enginy dels que las posseheixen ó de llurs passats y fins algunas vega-dás degudas á la usurpació ó al capritxo de la fortuna, però may un privilegi estable, may una escepcio odiosa. ¡Quantas familias trobariam avuy acaudaladas, quins antecesors s' haviam dedicat als mes humils travalls pera guanyarse lo sustento! ¡Quàntas, quins ascendents se envianen de llurs títols nobiliaris y de llurs extensas prepietats, avuy arrastran una existencia humil y fins degradada!

Molt hi ha per corretjir, molt se pot millorar l' estat de la classe proletaria, però açó no se conseguirà mentres no s' abandoni lo funest sistema de sembrar rencors y antipatias insensatas. Açó sols podrán lograrlo la il-lustració y la fraternitat. Açó sols se conseguirà dignificant al obrer, elevant son nivell moral, fent que entenga á que l' obligan sos devers de ciutadá, á lo que l' obligan sos devers de pare ó membre de familia; ensenyantli á sostener sos drets y á respectar los agens, á ser econòmich y morigerat, apartantho dels vicis que debilitan son cos y absorveixen lo producte de sas fatigas.

Quan lo travallador arriyi al estat que deixo dit; quan sia instruït y morigerat; quan estimi sos drets y los defensi; quan conegui los

agens, y los respecti, será mereixedor del títol de bon ciutadá, y com á tal considerat y apreciat de tothom. Llavors no 'l seduhirán las investigacions de los mal avinguts ab lo travall, que dihentse defensors dels obrers, los portan á un camí ahont no poden trobarhi sinó ruina y desespero. Llavors lo abominable vici del joch que no sols devora lo fruyt dels suhors dels que á ell se entregan, sino que també en sas inmundas grapas hi deixan llurs hábits de laboriositat, virtut, honra y tranquilitat, vindrá á convertirse en una distracció licita; llavors ningú creurá humiliant lo travall, ans será universalment considerat com á solit fonament de la societat y de la dignitat humana. Llavors la propietat será ménos envejada, perque estarà més estesa; llavors los ateneos sustituirán á las tabernas, los centres literaris, artístichs, de recreo y licit pasatems als asquerosos caus del vici, y no se concedirà més distinció que la que se mereixen lo talent y la virtut, puig la riquesa, per si sola, deixará de constituir una superioritat, desde 'l moment que la classe obrera, regenerada per la il-lustració, logri emanciparse en major número de las exigencias del capital y gosen los restants de un benestar relatiu.

Al efecte es precis que se proporcioni als fills de la classe proletaria una instrucció més sólida que la que poden adquirir en las escolas de primera ensenyansa. Es aquesta tan defectuosa, que he tingut ocasió de veurer individuos que á ditas escolas concurrien fins á la edat de dotze anys, incapassos de posar la sua firma en un document públich. No atribueixo exclusivament tan trist resultat al sistema de ensenyansa, però no 'm queda dubte que, referintme á nostre país, si 'l sistema fos més racional, si no se n' excluhsis l' us y l' estudi del idioma propi, lo deixeble se faria més càrrec de las esplicacions del profesor, sense costarli un doble esfors de imaginació que perturba sa tendra intel·ligència, y tingas en compte, que no sol olvidarse lo que bes' apren; sabria expressar las ideas sense incorrer en los vicis de llenguatge, ni fer us dels termes malsonants que per desgracia sentim a cada pas, y que ben poch diuhen en favor de nostra cultura.

Tots sabém lo que son en los pobles las escolas municipals, per regla general establetas en locals insuficients y de péssimas condicions higièniques, á part dels abusos á que dona lloch la incalificable dessidia de algun ajuntaments; resultant de açó, que no sian tan profitosos com tenen dret á esperar, los sacrificis que s' imposan als pobles pera sostenirlas.

Afiguremnos un noy que á la edat avans dita ix de la escola pera

entrar en un taller ó en una fàbrica, pera travallar á la terra ó pera navegar. Li haurán ensenyat lectura, nocions de gramàtica castellana y aritmètica, y á tot concedir, d'geometria y geografia, que molts apenaś arrivan á llegir malament y á escriurer pitjor. Per poch agut de engeni que sía, haurá après y recitat maquinalment las llissons, quedant ab açó satisfet lo professor, però may lo deixeble se n' haurá tan aprofitat com si las esplicacions se li fessen en un idioma pera ell més intelígible, com si se l' acostumás á traduhir y esplicar en catalá lo que apren en lo idioma oficial. Ix de la escola ab una instrucció tan superficial y limitada, y, quisvulla sia lo travall á que 's dediqui, troba companys que no li portan avantatge en coneixements, y que si á alguna cosa lo estimulan es á entregarse á las diversions propias de la juventut, quan no l' inicien en los vicis més detestables; malversant així las horas que podria dedicar á instruirse. No es donchs extrany que ab lo cap plé de llissons y aixut de coneixements, acabi per fer escàs apreci de una ensenyansa que tan migrats fruyts li ha donat.

Que 'l defecte existeix es evident, que de part de qui correspon subsanarlo no se veu cap tendencia á ferho, també ho es, ¿Donchs haurém de resignarnos á ocupar sempre lo darrer lloc, á ser sempre una nota discordant en lo concert dels pobles civilisats? ¿Haurém de resignarnos á seguir progressant tan lentament com ho havem fet en lo transcurs de aquest sige, en que tans sorprendents avensos, tan colosals empresas se han realisat?

No de cap manera. Hora es ja de despendrems de la funesta rutina; hora es de deixarnos de creurer que havém de menester sempre caminadors; hora en fi de esperarho tot de la iniciativa del Estat. Decidimnos á probar que tenim disposició y voluntat; que volém avensar á pesar de tots los obstacles, y contant solsament ab las nostras forças.

Las societats cooperativas que representan un avens notable en la il-lustració de la classe proletaria, poden contribuir en gran manera á esta evolució profitosa, fundant escolas nocturnas, ateneos y bibliotecas. En las primeras los obrers subsanarán los defectes de la instrucció que llurs pares los pogueren proporcionar. En ellas deuria asenyalar-se lloc preferent á la ensenyansa de màximas morals y socials, á la gramàtica, aritmètica, geometria y dibuix, quan ménos lineal, per ser coneixements tan utilissims com indispensables en totes las situacions y en tots los estaments. En las bibliotecas y ateneos adquirirán gran suma de il-lustració posantse al corrent de las millorars

que van introduintse en las diferents industrias, dels avensos de las arts y las ciencias, dels productes de cada pais y del moviment comercial, polítich, y social en tots los pobles de la terra. En la lectura de obras didácticas, adquirirán coneixements de necessitat y aplicació diaria, així al tracte social, com al comers, á la industria, á las arts y á la economía doméstica, en las obras històricas un caudal de experiéncia y exemples de civisme que imitar y en las purament literarias, agradable y profitós passatems.

JOSEPH CORTILS Y VIETA.

LABOR PRIMA VIRTUS

SATIRA

Qui parla al comú no parla ab ningú.

De nostre primer pare,
De son primer pecat, sufrim encare
L' horrible càstich que 'l bon Deu, ab pena,
Peró just, imposá á la rassa humana
De doblegá al travall l' enterca esquena;
Y 'l pá de cada dia
Suant lo front guanyar ab alegria.

Lo cel obrí en penyora
De son amor, á tots; á richs y pobres;
Més, s' hi va pel camí de bonas obras,
D' oració, caritat y penitencia:
—«Ay! que trista es aixís vostra existencia
Diu als homens la serp aduladora
Qu' al paradís tentá á la nostra Mare;
Assó no es llibertat, assó es indigne!
Y l' esperit maligne
S' enrosca á la conciencia;

Y ofegada sa veu, solta la brida,
 Flayrant arréu del desonor l' esencia,
 Derrera dels plahers y goits sens mida,
 Se llansa l' home, y de son Deu s' obliada.

La fanga n' es pesada,
 La llansadora ab son trich trach, molesta,
 Cal lo mall una má robusta y llesta,
 Y tot Art una pensa cultivada.

Lo mar té abismes y las naus engola,
 Antres la terra hont no clareja l' dia;
 ¿Qué val lo trist qu' en lo travall s' inmola
 Y tants perills per viurer desafia?...

Res d' industrias, ni d' art, ni agricul'tura,
 Fora duricias que las mans deshonran:
 ¡Femnos polítichs!... — Ells la patria n' honran
 Y á sa costa surá es cosa segura.

La prempsa, eixa palanca poderosa,
 Ayda á enlayrarse á qui més bé 's manejà;
 Encensém als de dalt, gent vanitosa,
 O atiém als de baix sembrant l' enveja:
 Má, si convé, á las fullas clandestinas;
 si esdevenen trastorns, si ha barricadas,
 ¿Qu' hi fa corre la sanch á torrentadas?...
 Després de la tempesta
 Quant las cosas estiguen sossegadas
 Ab bombo y campanetas farém festa.

¡Oh poble sobirà!... are n' es l' hora
 De conquerir tos drets ab valentia,
 Si 't manca gent de petit, aquí som, tria:
 Ja veurás com ab parla encisadora
 Al Congrés ó Senat en feliz dia
 Ta ditxa procurant y ta millora
 Veuré si un lloch me brinda ab alegria
 Del pressupost la taula redemptora.

Si arriuva á Director, un ministeri
 Per tú, voldré després ab greu desfici,
 Per ferne 'l sacrifici
 D' abrigallarte desde dalt sens treva
 Com fà lo parallamps quant trona ó neva...
 Y si esdevé un tractat, ó algun misteri...

¡Ja ho sabs, oh pátria meva!
¡Primé 'l partit que tot!... Avuy en dia
Desbandarse no pot la major 'a:
Votaré en conciencia,
Per més que mon vot sia
Com matzina de mort á ta existencia.

— ¿Qué 's deserta dels camps y sas masías?
¿Qué 's tancan los tallers mancats de fonya?...
¿Qué 'ls barcos dins los ports, ja inútil eyna,
Se robellan perque carga no trovan?...

¿Qu' hi farém?... son crissis passatjeras,
Novas industrias s' alzarán ufanas,
Rahons d' estat que pesan per lleugeras
Ho exigeixen aixís: y lo qu' importa
Es que tots los tributs paguéu, pabanas,
Per mantenir á tanta y tanta colla,
Y fé del pressupost ben bullí l' olla:
Y no reclamis, ni t' álsis en protesta,
Perqué demunt ta descarnada testa
De la lley lo rigor caurá ab justicia
Per castigar ton orgull y ta malicia.

Arréu lo ram de guerra
Ab armaments, queviures y vituallas
L' hisenda enfonsa y al pus ardit aterra;
Y despoblant los pobles de la terra;
Ja no hi ha res mes car que las batallas.

!Ay d' Espanya, tant gran quant Deu volia;
Si ab ánima esforsada
No 's gira la corrent ó la gropada
Que per dissort hi há d' empleomania!

Brassos mancan al camp, font abundosa
De riquesa y de pau la més hermosa,
Y á l' industria, y al art, y á la marina,
Y á tanta empresa colossal, grandiosa
Com del *Progrés* la ruta n' illumina
Y es del géni corona maravellosa.

Cumplim la lley divina
Del sant travall, qu' es tasca benhaurada;
Fém to's nostra jornada
Pera enaltir la pátria que 'ns bressola,

Y guerra á mort!... al que vilment l' inmola
 Per ferse plassa, per folgar un dia,
 O viure entre la crúpula y l' orgia,
 Dirigesca l' estat l' altiu pensa
 Lo brau pilot, qui dels esculls no cura;
 Y en qui 'l bon Deu, en sa sabiesa inmensa,
 Dels pobles per ventura,
 La flama encén que 'ls mena á la victoria
 Per honra de sa pátria y per sa gloria.

ANTONI MOLINS Y SIRERA.

31 de Julio^o de 1886.

CREPUSCUL

¡Oh Deut! ¡Senyor! refugi de bonansa,
vos á qui clama tot lo mon en pes,
gran Sabí més que 'ls sabis, Just, Magnánim,
y vida de la vida y Rey dels reys.
Ohiu mon plant, també 'l pardal pídola
sas ratjadas al sol, quant ix d' orient:
ohiu mon plant: també la planta seca
encare pot brotar, si un Maig la veu.
Aixís qu' es comensada primavera
lo sol ab sas ratjadas fon la neu
que ab regalims daurats cap avall baixa
fent naixe flors y enmirallant al cel.
Lo foch del goig m' ha ressecada l' ànima
lo fret del dubte l' ha tornada gel.
¡primavera del cel, daume la vida!
¡Sol que no 's pon, brilleu y desglasseu.
Com l' esparver radera la coloma
en la vida jo he anat darrera 'l pler;
he gosat sempre, sens pensar què un dia,
per nosaltres patireu en la creu.
en mitj dels goigs, en bacanals impuras
en la mateixa església, en lo carrer

he flesomat de vos y de la gloria
y entre 'ls plahers no he recordat l' infern.
Jo so un lás pecador; l' ànima mia
avuy s' en vol anar pel camí dret,
avuy, al veure l' sol que 'ns il lumina
avuy he recordat, que al cel hi ha un Deu,
Un Deu tant bó que al cim de lo Calvari
per cada pecat nostre, dava ab pler,
una gota de sanch per ofegarlos
en un mar de dolsor que al cel s' exten.
Y que aquell que li prega ab fé dins l' ànima
de perdó ne recull un doll inmens,
com recull raigs del sol, l' auzell que 'l canta
quant encare amagat, sos raigs no exten.
Un Deu que avuy, tocant mon cor, brotada
n' ha tret d' amor per Ell y santa fé,
com d' Hogeb va brollarne l' aymga clara
al tocarla la vara de Moissés.
Y amor ardent y pur, y fé novella
y cor y voluntat y vida ensemps,
crepuscul del nou dia per mon ànima
que trenca ja l' aubada del plaher.
¡Oh si! per sempre més mon cor es vostre.,
esbadellada ja la flor, ab fé
sas olors puras vers al cel envia
y com més n' hi tramet, ne flaira més.
Sols la rosada del perdó li manca
que vos li enviareu desde 'l cel
y á l' hora de la mort, dos papallonas
de las que us cerquen volejant tots temps,
me pujaran á l' envejada gloria
als peus del trono que los mons regeix
y sempre més vos cantaré ab dolcesa
y tindreu mon amor per sempre més.

TEODOR VIDAL.

CANTS D' ANGELS

Per festejá á María
en lo mes de las flors, del cel baixaren
los ángels cada dia,
sas liras acordaren
y cansons falagueras entonaren.

Al dematí al sentir las
los aucells alegroys lo cant paravan
y afanyosos d' oirlas
l' espés del bosch deixavan
y entorn al campanar voletejavan.

Y al vespre, quan la terra
s' endormiscava al bes de la foscúria,
y s' ponía en la serra
lo sol, des la boscúria
saludantlo 'ls aucells ab sa cantúria,

Las flors, á la besada
del oreig amorós, mitx s' ajupian
y en sa parla ignorada
d' enveja s' hi dalian
pe 'ls llabis d' aquells ángels, quan s' obrian.

¡Qué dolsas á l' orella
 las notas d' aquells cants! y, qué armoniosa
 sa melodía bella
 que á l' ánima commosa
 li sabia á la fresca delitosa.

Tot l' any un Maig siguera
 y ab lo florit del camp y l' hermosura
 de gaya Primavera,
 la terra presó dura
 en paradis tornára de ventura.

MIQUEL LAPORTA.

Sans y Maig 6 1880

CONVERSAS

SOBRE

FETS ECONÓMICHS Y SOCIALS

CONVERSA I.

D. Rafel y En Jordi, son net, en la marina del Llobregat, á la vora del riu.

(Continuació)

D. Rafel.—No, Jordi, no es possible. No se representa del mateix modo lo mon exterior en l' esperit de tots los homens. Plague á Deu nostre senyor que en l' Univers y en lo mon moral hi hagués la varietat dintre de la unitat, la igualtat en la essència, la desigualtat en los accidents. Mira lo petit quadro que d' aquí estant descubrim; aquest roure que 'ns xopluga, aquells albas que brodan la carretera, aquells salzers que la marinada cap al riu decanta, los esbarzers que rodejan aquell camp; lo blat que l' daura y las senzillas y matisadas flors que aquest prat encatifan; tots son sers que deuen la seva existència á una sola forsa, la forsa vegetal. Tots arrelan en la terra, tots son iguals en lo sentit de naixer, creixer y desenrotllarse baix l' impuls d' aquella forsa que acciona per l' intermedi d' aqueixa terra y per això tots tenen lo nom genèrich de vegetal. ¡Mes ay! ¡Cuanta varietat en los resultats dona aquesta forsa si comparém als vegetals uns ab altres! ¡Cuanta desigualtat entre una mateixa classe de vegetals! En lo roure se 'ns mostra aquella forsa poderosa y enèrgica, y en ell sembla posar-se activa pera desafiar la tempestat. En los albas estent las sevas branques y las ompla d' atapahidas y argentadas fullas pera

donar ombra als caminants; en los salzers se mostra pobra, humil y plena de melangia; en l' esbarzer se 'ns presenta vulgar y desordenada; en lo blat es rica y utilissima y finalment en las flors la veyém escayenta, graciosa y bella.

Lo mateix succeix en lo regne mineral. ¿No veus lo riu? ¿Qué es lo que 'l mou? La mateixa forsa que mou á l' ayre y fa rodar las pedras per la montanya, la forsa de gravetat. Aquí 'l veyém ara placent y tranquil, llis y transparent com un mirall; més si seguissis lo seu curs desde allá abont pren naixensa, veurias la nombrosa varietat de efectes produbits per la gravetat sobre de l' aigua. Veuriás una font fresca y cristallina que surt del Pirineu y l' aigua que d' ella brolla ne fa una riereta; més avall se li reuneixen altras rieretas, fillas d' altres fonts, y juntas fan un torrent, més avall se reuneixen altres torrents y rieras, y ja constitueixan un riu, que va creixent encara, per que se li ajuntan pel camí altres torrents y altras rieras y altres rius. En tot aquest gran curs, desde 'l Pirineu fins á la mar, sempre actua la gravetat sobre una massa major ó més petita d' aigua; més en la font l' aigua salica entre 'l fullatge; en la riereta corra sobre un jas de herbas y de pedretas; en lo torrent s' estimba y s' embruta ab las terras que arrebassa, y en lo riu, ara se 'ns mostra enèrgica trencant las rocas, ara utilissima movent enginyos; aquí s' presenta humil y vergonyosa creuhant un pont, per abont travessa xiulant la locomotora, y més enllà lo veyém sortir de mare y s' esten imponenta y magestuosa negant totes las terras de sa encontrada.

Una mateixa forsa també expansiva y enèrgica, la forsa volcànica, es la que ha aixecat las montanyas y per aixó veyém la cara de la terra per totes parts desigual y variada. Los Himalayas, lo Chimborazo, los Andes, los Alpes, lo Pirineu y aquella especie de nuvol que desde aquí ara ovirém, lo Montserrat, aqueixas masses imponentas y grandiosas de terra y rocas obeheixen en la seva essència á un fet de la mateixa naturalesa; las ha aixecadas una forsa del interior del nostre globo; més los efectes d' aquesta forsa en cada una d' ellas sent infinitament variats y desiguals.

Penetra, en sí, en lo mon moral; en aqueix mon que es més gran que l' Univers y ¿quina mudansa y desigualtat no vols trovarhi? Aquí afectes, allá rencors; aquí amor y simpatia; allá l' odi, lo menyspreu y l' egoisme; en un costat las virtuts, en l' altre 'ls vicis. Tal se distingeix per la seva intel·ligència, tal per la seva destresa; tal per lo seu gust artístich, altre per la seva ignorància y pobresa d' esperit. Qui es creyent, qui arriba fins á dir que es ateo, qui es home robust y de

forsa, qui delicat, qui guapo, qui reuneix à la lleiessa del seu rostre, ó à la deformació del seu débil cos, una ànima noble y poderosament intel·ligenta.

En aquesta varietat indeterminada de sérs, ¿cereus, Jordi, que s'ha de representar del mateix modo en tots los homens la imatge del mon exterior?

Jordi.—No crech que ningú del mon, puga creurer tal absurdo.

D. Rafel.—Y encara que se 'ns representés del mateix modo. ¿Creus tu que ocasionaria en tots los homens las mateixas sensacions?

Jordi.—Es impossible.

PAU SANS Y GUITART.

(*Seguirà.*)

DE SOBRE-TAULA

Companys, la copa alsem
y ab ella saguem
lo pacte d' aliansa;
envers nostre ideal
marxem ab lo cap alt
y 'l cor ple d' esperansa.

Per la patria del cor
guardem sencer l' amor,
vulguemla sempre lliure;
si algú la desconeix
de bort lo nom mereix,
entre ells no hi podem viure.

Sigam d' ella bons fills;
en los més grans perills
los bons se reconeixen;
lo gran dia vindrà
y caurá 'l que caurá,
i ay dels que la traheixen!

En tant l' hora esperem
al poble prediquem
del art la gran doctrina;
al cel fa aixecá 'ls ells
y aparta los esculls.
al que ab sa llum camina.

RAMON E. BASSEGODA.

LA CANSÓ DEL LLOBREGAT

Jo so fill d' aquella terra
que no engendra cap esclau,
que si es fortia en temps de guerra,
es potenta en temps de pau.

Desde 'l Ebro fins Provensa,
tot lo mon me porta amor,
que 'l bressol de ma naixensa
;Catalunya! es lo teu cor;
ma corrent que fa sa vía
sempre avall,

porta als pobles l' alegría,
la pau, l' amor y 'l travall.

Travesso monts y planurias,
beso 'l peu de Montserrat,
rego jardins y boscurias,
y nudreixo camps y prats;
en mon si ben prest ne fonen
sos raigs de plata mil fonts,
que d' herbas y flors coronan
rieretas y rierons;

que ab ma corrent, fan sa vía
sempre avall,
duhént als pobles l' alegria,
la pau, l' amor y l' travall.

Escolto jo, en mas riberas
del bell rossinyol los cants,
passadas de cadarneras,
y resilets de pinsans
que 'n los arbres de mas voras,
han vingut á penjá l' niu,
per festejá á totas horas,
ab las flors. lo cel y l' riu
que corrent, ne fa sa vía
sempre avall,
duhént als pobles l' alegria,
la pau, l' amor y l' travall.

L' oretjada matinera
la meva aygua ya rissant,
com si fos la cabellera
qu' ha perdut algun jegant:
tots los pobles que apareixen
en l' indret de ma corrent,
semblan perlas que guarneixen
mon collar d' or y d' argent,
que, corrent, ne fa sa vía,
sempre avall,
duhént als pobles l' alegria,
la pau, l' amor y l' travall.

Tan prompte l' alba clareja
veig lo cel en mon cristall,
y als àngels que 'n ell voltejan
los serveixo de mirall;
á voltas sobre mas onas,
porta l' vent algunas flors,
que contan de papallonas
los idilis y 'ls amors

á ma corrent, que 'n sa vía
sempre avall,
porta als pobles l' alegria,
la pau, l' amor y 'l travall.

Jo he sentit cansas de festa,
cants d' amor y cants de pau;
jo he mirat cels de tempesta,
y los cels de zafir blau.
Com la lluna y l' estrellada
m' envian sos raigs primers,
es la franja platejada
que retalla sos dossers,
ma corrent, que fa sa vía
sempre avall,
duhént als pobles l' alegria,
la pau, l' amor y 'l travall.

Per suau pendent empesa,
la meva aigua corra al mar,
y en los peus d' una complitesa
van mas ouas á espirar;
puig oviro 'a corona
qu' envejan de pol á pol,
en lo front de Barcelona
que ha grouxat en lo bressol
ma corrent, que fa sa vía
sempre avall,
per d'u als pobles l' alegria,
la pau, l' amor y 'l travall.

Ab mas forses dono vida
á l' industria y sos tallers,
qu' avuy miro perseguida
per aligots forasters,
que renegant de sos pares
han clavat las urpas fort,
al pit de la meva mare,
pera ferirla de mort

y privar la meva vía,
d' aná avall,
per dú als pobles l' alegría,
la pau, l' amor y l' travall.

La tasca qu' he comensada
jo tan sols acabaré,
si no 'm fan una girada
ab lo mon me moriré,
si aixó feyan [patria mia]
de lligar ma llívertat,
y esborrar la meya via;
¡Catalunya! ¡Deu te 'n guard!
que ma corrent no aniria
mes avall,
dubént als pobles l' alegría,
la pau, l' amor y l' trevall.

JOAQUIM CABOT ROVIRA.

Sant Feliu Llobregat, Maig 1892.

